

INGEBOEKT

VAN DALE AFKORTINGEN

Van Dale Afkortingen. Samengesteld door Theo de Boer & Marc de Smit. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Lexicografie, 2003.
<www.vandale.be>

In deze gejaagde tijden lijden velen onder ons aan 'abbrevitis' (p. 15): alles moet sneller en dus ook korter. *Afko's* worden te pas en te onpas gebruikt, vaak zelfs zonder dat we nog beseffen dat het om een kortere variant gaat. *Van Dale Afkortingen* heeft er zo'n 16.000 verzameld. De helft daarvan is ontleend aan andere woordenboeken van Van Dale Lexicografie, de andere helft is door de samenstellers aangetroffen in ons hedendaags taalgebruik, vooral in kranten en op het internet. Het naslagwerk is verschenen in de reeks *Van Dale Praktijkgidsen*, soms ook *Bladwijzers* genaamd.

Welke afkortingen precies geselecteerd zijn en welke niet, lezen we in het eerste hoofdstuk van de uitgebreide gebruiksaanwijzing die zo'n 30 pagina's telt. Bij 'eindige' domeinen (zoals chemische elementen, land- en valutacodes) is volledigheid nagestreefd. Bij 'halfopen' domeinen (zoals politieke partijen en onderwijsvormen) zijn enkel de belangrijkste weerhouden. Hieronder vallen ook namen van verenigingen bijvoorbeeld: alleen

diegene die 'landelijk' (bedoeld wordt: in heel het land) actief zijn, worden relevant genoeg beVONDen. En jawel, de VON heeft die toetssteen doorstaan! Naast de *Vereniging van Orgelbouwers in Nederland* en de *Vluchtelingenorganisatie Nederland* is ook het bestaan van onze Nederlandse zustervereniging bij de samenstellers bekend. Nu wij nog! Aan 'open' domeinen zoals sms- en internettaal is slechts in beperkte mate aandacht besteed omdat het hier om uiterst productieve woordvormingsterreinen gaat. Overigens: aan *hoest* en *suc6* – die er allebei wel in staan – zijn inmiddels gespecialiseerde boeken gewijd (zie de rubriek *Spiekerskorner*, elders in deze VONK).

Niet vermeld zijn de komisch bedoelde interpretaties van afkortingen of van woorden die oorspronkelijk geen afkorting zijn. *Wibra* bijvoorbeeld, afkomstig van de namen van de oprichters *Wierdsma-Braam* (vermeld), kan ook gelezen worden als: *Wij idioten bieden rotzooi aan* (niet vermeld dus). Evenmin behandeld worden verkortingen in de trant

van *dia*, *auto* en *foto*, die vroeger zijn gevormd maar nu niet meer als dusdanig worden aangevoeld. Toch worden niet alle afkortingen uit het verleden zomaar onder de mat geveegd. Vroegere politieke partijen bijvoorbeeld, zoals de *SP* en de nog oudere *BSP* worden wel vermeld met toevoeging van het label (hist.) weliswaar. Onder *sp.a* is dan zowel de oorspronkelijke uitschrijving *Socialistische Partij Anders* als de nieuwe betekenis *Sociaal Progressief Alternatief* te vinden. Slechts mondjesmaat zijn samenstellingen met afkortingen opgenomen: *tv-show*, *debuutelpée* en *Unicef-gala* niet bijvoorbeeld, maar *lat-relatie*, *bom-moeder* en *pet-fles* wel. Hoe dan ook, de samenstellers zijn zich bewust van enige mate van subjectiviteit bij hun selectie. En van het feit dat dit een momentopname is: de verzameling is in het najaar van 2002 afgesloten, maar de afkortingenbedenkers hebben intussen niet stilgezeten. Een regelmatige update is dus vereist.

Zeg niet zomaar *afko* tegen een afkorting. Dat onthouden we uit het tweede hoofdstuk van de gebruiksaanwijzing. In dit naslagwerk worden onder de verzamelnaam 'afkortingen' vijf soorten onderscheiden: (1) symbolen, zoals *Mb* en *@*; (2) initiaalwoorden, bijvoorbeeld *H&M* en *wc*; (3) letterwoorden, zoals *NAVO* en *aids*; (4) verkortingen, bijvoorbeeld *horeca* en *prof*; (5) echte afkortingen, zoals *enz.* en *d.w.z.* Criteria voor dit onderscheid in vijf categorieën zijn: letterkeuze, uitspraak, grammaticaal gedrag en woordvorming. De indeling komt in grote lijnen overeen met die in de *ANS*, letterwoord voor de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Let wel: de verkorting *afko* mag alleen gebruikt worden voor tweelettergrepige verkortingen die op een klinker eindigen, zoals *depri* en *jawel*, *afko*!

Schrijf je nu *aso*, *a.s.o.*, *ASO* of *A.S.O.*? Met of zonder punten, al dan niet met hoofdlet-

ters, hoe vaak heeft u er al niet aan getwijfeld? De spelling van afkortingen in het Nederlands is niet bij wet geregeld en het Groene boekje biedt evenmin soelaas. Om in die lacune te voorzien, worden in het derde en meest uitgebreide hoofdstuk van de gebruiksaanwijzing twee basisregels en niet minder dan 32 bijzonderheden per categorie voorgesteld. De basisregels houden rekening met het gegeven of de afkorting zich al dan niet als woord gedraagt en of het een eigennaam dan wel een soortnaam is. Bij het formuleren van de regels zijn twee uitgangspunten in acht genomen: (1) dat ze recht doen aan de gegroeide praktijk en vreemd uitzijnde woordbeelden vermijden en (2) dat ze leerbaar zijn. De samenstellers pretenderen niet dat dit dé regels zijn voor de spelling van afkortingen, maar het zijn in ieder geval regels die consistent en makkelijk interpreteerbaar zijn. Maar ook hier geen regels zonder uitzonderingen en die worden dan ook uitvoerig toegelicht.

Overigens: *a.s.o.* valt onder regel 07 die betrekking heeft op een kleine groep van initiaalwoorden die geen eigennaam zijn. Die categorie wordt normaal gezien beregeld door regel 06 en wordt zonder hoofdletters en zonder punten geschreven, zoals *bso*, *tso* en *kso*. Maar omdat initiaalwoorden als *a.s.o.*, geschreven als *aso*, verkeerd uitgesproken kunnen worden (en er verwarring met de verkorting van *asociaal* zou kunnen optreden, waarvoor in Vlaanderen trouwens weinig kans bestaat) worden de puntjes toegevoegd. Maar daardoor krijg je wel een inconsequentie bij de Vlaamse onderwijsvormen natuurlijk en dat is niet zo aangewezen.

Na de spellingregels volgt het eigenlijke woordenboek, waarin per afkorting de betekenis in het blauw afgedrukt staat: heel overzichtelijk. Verder zijn bij elke afkorting de volgende gegevens vermeld: de uit-

... **mi** 2 (op verpakkin-
... v.d. inhoud) **aanduiding dat**
... **em van gewichtscntrole is goedge-**
... **d door het ijkwezen** (de werkelijke in-
... houd kan afwijken v.d. opgegeven inhoud) **3**
(muz.) **de kleine drieklank 'e g b'** **4** (scheik.)
elektron **5** (nat.) **elementairlading**, kleinste
aangetoonde elektrische lading zoals aanwe-
zig in een elektron en een proton **6** (de; -'s)
(muz.) **e-snaar**, hoogste snaar op sommige
strijkinstrumenten (viool e.d.) **7** (wisk.) (sym-
bool voor het) **grondgetal van het natuurlijk**
logaritmestelsel
e [ie:]^{INIT.06} (in samenstellingen) **electronic** =
elektronisch: bijv.: e-bankieren, e-trade
e. ^{AFK.21} (Lat.) **1** (bibliotheekwezen) **edidit** = (hij,
zij) heeft (het) uitgegeven **2** **egregius** = uitste-
kend; voortreffelijk **3** **ergo** = bijgevolg; dus
E ^{SYMB.02} **1** **erlang**, eenheid waarin de dichtheid
van telefoonverkeer wordt uitgedrukt **2** (als
voorvoegsel bij maten en gewichten) **exa**, 10¹⁸
3 (scheik.) **glutaminezuur**, een aminozuur **4**
(w.g.) (Romeins cijfer) **tweehonderdvijftig** **5**
(op Oostenrijkse autokentekens) **Eisenstadt** **6**
(op Duitse autokentekens) **Essen** **7** (hist.)
(op nummerborden van auto's) **Over-**

sel weg, weg die
netwerk van wegen (bijv.
kens van Belg. motorrijtuigen, 1
2 of 3 cijfers) **lid van de Vlaamse, W.**
Brusselse regering **7** (als cupmaat voor
zie **E-cup**; **8** (hist., Belg.) (als wintertype,
de diensten van Wegen en Verkeer) **algemeen**
sneeuwval met blijvende, zware storingen
voor het verkeer (vanaf 2001 worden in de
weerberichten v.d. VRT kleurcodes gebruikt,
van groen (geen wintertoestand) tot rood
(zware wintertoestand))

E [spanje]^{SYMB.02} (op motorrijtuigen) **España**,
Spanje

EΩ ^{SYMB.03} (nat.) **exaohm**

E. ^{AFK.21} **Edel**

E3 ^{SYMB.02} (op vliegtuigen) **Eritrea**

e.a. ^{AFK.28} **en andere; en anderen**

EA ^{SYMB.02} (op Duitse autokentekens) **Eisenach**

E.A. ^{AFK.22U} **Edelachtbaar**

EAC [...] ^{INIT.04} (de) (Ned.) **Economische Auto-
mobilclub**, consumentenorganisatie van auto-
mobilisten (opgericht in 1966)

EADS [...] ^{INIT.04} (de) **European Aeronautic
Space Company**, een consortium van
vliegtuigbouwers

EAL [...] ^{INIT.08} (de (mv.)) (hi-
tele **Arbeidspro-**

spraak, eventueel een label met het
gebruiksgebied (bijvoorbeeld (Belg.) of
(hist.)), grammaticale informatie (zoals lid-
woord, meervoud en verkleinwoord bij een
zelfstandig naamwoord), een soortaan-
duiding (één van de vijf categorieën) en een
spellingcode (één van de 32 regels of een
uitzondering daarop).

Interessant is ook dat er vaak aanvullende
informatie wordt gegeven. Bij C&A komen
we bijvoorbeeld te weten dat dit initiaal-
woord afkomstig is van de oprichters
Clemens en August Brenninkmeijer, maar
ook dat deze keten van kledingwinkels
begonnen is in Sneek in 1841. En wist u dat
spam, de naam die nu gebruikt wordt voor
ongewenste e-mail, eigenlijk een letter-
woord is voor *shoulder of pork and ham*,
een vleesproduct dat door de Amerikaanse
firma Hormel op de markt is gebracht in
1936? En dat *Ikea* verwijst *Ingvar Kamprad*,
Elmtaryd, *Agunnaryd*, respectievelijk de

oprichter, de boerderij waar hij opgroeide en
het naburige dorp? Of nog dat de letter K in
de naam van de Belgische popgroep *K's*
Choice niet verwijst naar meisjesnamen als
Karen, Kathleen of Kristel, maar naar nie-
mand minder dan *Kafka*, het hoofdpersona-
ge uit Franz Kafka's *Der Prozess*...

En voor wie er niet genoeg van krijgt: het
boek wordt afgerond met een toemaatje. In
Hoe kort je ... af? worden de belangrijkste
'gesloten' domeinen nog eens netjes the-
matisch opgelijst. En in de plaats van de
drie puntjes komen niet alleen scheikundige
elementen, landaanduidingen (zowel genor-
maliseerde als die op motorrijtuigen en zelfs
op vliegtuigen), symbolen van munteen-
heden, spellingalfabetten, maar ook namen
van bijbelboeken (inclusief apocriefe, deu-
terocanonieke en Vulgaatbenamingen!),
decimale voorvoegsels, planeten en ster-
renbeelden, staten van de VS tot zelfs sta-
tionscodes in Nederland en Vlaanderen,

kentekens van Duitse, Italiaanse, Zwitserse en Oostenrijkse voertuigen en... wat u altijd al wilde weten... plaatsaanduidingen op vis-sersvaartuigen. Werkelijk geen enkele afkorting is aan de argusogen van de samenstel-

lers ontsnapt! Daardoor verdient dit naslagwerk het label *tot lering ende vermaak* voor al wie zich bedient van en houdt van het *Ned.* (een 'echte' afkorting, overigens).

Rita Rymenans
Universiteit Antwerpen
Campus Drie Eiken
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk
rita.rymenans@ua.ac.be

T U S S E N D O O R

VILLANELLA

Villanella is een kunstencentrum voor kinderen en jongeren, dat zich ook richt tot families en scholen. Een 'villanel' is een liedje, een gedicht, een soort dans. Villanella bevindt zich dan ook op het kruispunt van theater, muziek, literatuur, dans en beeldende kunst.

Villanella heeft geen eigen huis, maar kan rekenen op een vruchtbare samenwerking met het Cultureel Centrum Berchem en deSingel. Andere projecten worden getoond in musea, op school of op bijzondere locaties.

Villanella organiseert en produceert een 200-tal activiteiten per jaar en bereikt daarmee jaarlijks gemiddeld 40.000 toeschouwers. Naast de producties worden jaarlijks ook een hele reeks manifestaties ingericht. Enkele voorbeelden:

- De Inkaap, een literair totaalproject rond drie boeken, bestemd voor de derde graad secundair onderwijs;
- De Nachten, het grootste cross-over festival in Vlaanderen, waar literatuur, beeldcultuur en muziek tegenover elkaar worden geplaatst;
- De Kunstbende, een wedstrijd in kunst voor jongeren van 13 tot 19 jaar.

Meer info?

*Wie de maandelijkse Nieuwsbrief Voila per e-mail of per post wenst te ontvangen, neemt contact op met Villanella, Verviersstraat 15, 2000 Antwerpen
tel. (03)260 96 10, fax (03)272 06 14
Info@villanella.be, <www.villanella.be>.*